

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เป็นการเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็ง เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานการพัฒนากิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

Bellanca, J.&Brandt (2012); วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอธิป จิตตฤกษ์ (2554); วิภาณี พานิช (2556) ได้กล่าวถึงทักษะแห่งอนาคตใหม่ ประกอบด้วย ความสามารถในการปรับตัว (adaptability) ความยืดหยุ่น (resiliency) การคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) การคิดอย่างเป็นระบบ (system thinking) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี มาตรฐานการประเมิน หลักสูตรและการสอน การพัฒนาทางวิชาชีพ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ทักษะในการทำงานในอนาคตจะเป็นการใช้ความสามารถในการประยุกต์ คิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ ไม่เป็นงานที่ซ้ำซาก เป็นงานที่ต้องใช้สมองในการคิด เทคโนโลยีจะเข้ามาแทนที่การทำงานที่มีรูปแบบซ้ำๆ ใช้เพื่อช่วยพนักงานที่มีทักษะขั้นสูงให้เพิ่มผลผลิตได้มากขึ้นและสร้างสรรค์ คนที่มีความรู้และทักษะในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้เท่านั้นที่จะประสบความสำเร็จทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะช่วยให้เราสามารถเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้น ทักษะแห่งศตวรรษใหม่จึงเป็นใบเบิกทางในการเลือกกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่วนคนที่ปราศจากทักษะดังกล่าวก็ต้องจมปลักอยู่กับงานที่ใช้ทักษะน้อยและค่าจ้างต่ำ ความเชี่ยวชาญในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิทธิพลเมืองชุดใหม่ที่จำเป็นในยุคเรา การศึกษาในระบบการศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 ความแข็งแรงจึงหมายถึงความเป็นเลิศในเนื้อและทักษะควบคู่กันไป

ปัจจุบันการผลิตครูปฐมวัยอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชน ภายใต้การควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงคือ คณะศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์เป็นผู้กำหนดคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นสถาบันผลิตครูปฐมวัยแห่งแรกของประเทศไทย มีการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรผลิตครูปฐมวัยที่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานผู้ใช้ครูทั่วประเทศ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นต้น

กระบวนการพัฒนาครูปฐมวัยถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนานักศึกษาครูปฐมวัยให้ เป็นไปตามคุณลักษณะที่หลักสูตรหรือผู้ใช้ครูต้องการ นอกจากการกำหนดคุณลักษณะของครูปฐมวัยในหลักสูตรการผลิตครูที่ชัดเจนแล้ว กระบวนการพัฒนาที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็ยังมี ความสำคัญ เพราะถึงแม้ว่าจะกำหนดคุณลักษณะไว้ชัดเจนแต่กระบวนการผลิตครู มีความบกพร่อง คุณลักษณะของครูที่ได้ก็จะเป็นไปตามที่กำหนดไว้

การผลิตครูยุคใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นต้องสร้างหลักสูตรครูที่ก้าวทัน ความเปลี่ยนแปลง มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ “หลักสูตร” การผลิตครูที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ทั้งนี้หลักสูตรคือแผนการเรียนการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ การศึกษาแนวทางในการผลิตครูในอนาคตให้มีมาตรฐานมีหลายแนวคิด ได้แก่ การผลิตตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา ประกอบด้วย มาตรฐานความรู้ 9 มาตรฐาน และมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ 2 มาตรฐาน การผลิตครูตามมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด การผลิตครูตามคุณลักษณะของครูศตวรรษที่ 21st ซึ่งกำหนดทักษะของครูในอนาคต 8 ทักษะ คือ 1) ทักษะด้านการปรับตัว 2) ทักษะการสื่อสารที่ดี 3) ใฝ่รู้ 4) มีวิสัยทัศน์ 5) มีความเป็นผู้นำ 6) มีความทันสมัย 7) การเป็นผู้ร่วมมือที่ดี 8) มีทักษะในการจัดการความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 ของ Micheal Sir. Barber ซึ่งได้เสนอเป็นแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับครูที่มีคุณภาพ ไว้ดังนี้ Well-educated = E(K+T+L) โดยตัวอักษรย่อ E คือ Ethical Underpinning, K คือ Knowledge, T คือ Thinking, L คือ Leadership (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554; Barber, S.M., 2009; มนตรี จุฬาวัดมนทล, 2555)

จากคำกล่าวที่ว่า การที่จะได้ครูที่มีคุณลักษณะ ครูดี ครูเก่ง มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงได้นั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมและความเข้มแข็งของสถาบันผลิตครู ซึ่งถือว่าเป็น

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาคุณภาพครู การปฏิรูประบบการผลิตครูให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ต้องอาศัยกลไกด้านการดำเนินการหลักสูตรการผลิตครูที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของบัณฑิตครู สามารถนำไปสู่การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษา และการเรียนรู้ของคนไทยตามเป้าประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองได้อย่างแท้จริง (สุทธิพรธณ ชีรพงศ์ และคณะ, 2556)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดคุณลักษณะครูปฐมวัยที่หลักสูตรหรือผู้ใช้ครูต้องการนั้นอาจมีหลายปัจจัยดังนี้ 1. กระบวนการคัดเลือกคนมาเรียนวิชาชีพครูซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวนักศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรู้พื้นฐานเดิม เจตคติต่อวิชาชีพครูปฐมวัย 2. กระบวนการผลิตครู ได้แก่ หลักสูตร สื่ออุปกรณ์ ห้องเรียน สถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3. คุณสมบัติของคณาจารย์ที่สอนในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์เช่น วุฒิการศึกษาของคณาจารย์ ประสบการณ์ในการสอน 4. กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จากการศึกษาในอดีตพบว่า มีปัจจัยหลายประการเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศนักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ส่งผลโดยตรงต่อเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษา ได้แก่ คุณภาพครูพี่เลี้ยง คุณภาพอาจารย์นิเทศ การรับรู้ความสามารถในการสอนของตน (สายชล เทียนงาม, 2556) แต่เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มนักศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 ซึ่งอยู่ในบริบทการพัฒนาครูของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ตัวแปรเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและการนิเทศการสอนจึงไม่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมหาวิทยาลัยสวนดุสิต
- 2) เพื่อวิเคราะห์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการด้านคุณลักษณะความเป็นครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมหาวิทยาลัยสวนดุสิต

1.3 ขอบเขตการวิจัย

- 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ระดับชั้นปีที่ 1-4 ที่สังกัดทั้งในสถาบันและศูนย์การศึกษานอกสถานที่ตั้ง ได้แก่ ศูนย์สุพรรณบุรี ศูนย์นครนายก และศูนย์ลำปาง
- 2) ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ ตัวแปรด้านผู้เรียน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิม (GPAX) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู (DFORM) แรงจูงใจในการเรียน (MOTIVE) เจตคติต่อวิชาชีพครู (ATTITUDE) พฤติกรรมการเรียน (LBEH) ผลการเรียน (GPA) ตัวแปรด้านอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ ความเป็นนักวิชาการของอาจารย์ (ATCHER) และคุณภาพการสอนของอาจารย์ (QTCHEP) ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะความเป็นครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 (SK21ST)
- 3) ขอบเขตระยะเวลาการวิจัย ตั้งแต่ มีนาคม 2557 – กุมภาพันธ์ 2559

1.4 สมมติฐานการวิจัย

มานี แสงหิรัญ (2550), ปราณี จันทราชัย (2552), สุนันทา แก้วสุข (2539) ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะความเป็นครูในระดับนักศึกษา ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิม แรงจูงใจในการเรียน เจตคติต่อวิชาชีพครู พฤติกรรมการเรียน พรเทพ เสถียรนพแก้ว (2553), ลินดา นาคโปย (2555) ศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู ทักษะจิตต่อวิชาชีพครูส่งผลโดยตรงต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู ตัวแปรด้านอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ ความเป็นนักวิชาการของอาจารย์ และคุณภาพการสอนของอาจารย์ วันชนีย์ เชาว์ดำรงค์ (2542) ศึกษารูปแบบการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ พบว่า รูปแบบที่ใช้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู ประกอบด้วย 1) หน่วยพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ 2) คณะกรรมการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ ดังนั้น

จากรายงานการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับคุณลักษณะครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

ตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิม พฤติกรรมการเรียน ตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อม ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู ความรู้พื้นฐานเดิม ความเป็นนักวิชาการของอาจารย์ คุณภาพการสอนของอาจารย์ แรงจูงใจในการเรียน เจตคติต่อวิชาชีพครู

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1) ความรู้พื้นฐานเดิม (GPAX) หมายถึง ผลการเรียนก่อนเข้าศึกษาในคณะครุศาสตร์ซึ่งเป็นความสามารถด้านวิชาการของนักศึกษา วัดโดยใช้เกรดเฉลี่ยสะสม คำนวณจากผลรวมของผลคูณระหว่างระดับผลการเรียนที่ได้ (เกรด) กับจำนวนหน่วยกิตการเรียนในแต่ละวิชาหารด้วยจำนวนหน่วยกิต

2) การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู(DFORM) หมายถึง การเข้าร่วมโครงการพิเศษที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยจัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านลักษณะความเป็นครู วัดโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม โครงการพิเศษที่หลักสูตรจัดขึ้นเพื่อมุ่งพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูแก่นักศึกษา คำตอบมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

3) แรงจูงใจในการเรียน (MOTIVE) หมายถึง ความรู้สึกผูกพัน มุ่งมั่นต่อการเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง วัดโดยใช้แบบวัดแรงจูงใจในการเรียนตามทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom (Vroom's Expectancy Theory) เช่น การวางแผนการเรียน เวลาที่ใช้ในการเรียนการพัฒนาตนเอง เป้าหมายในอนาคต เป็นต้น เป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเรียนและลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราประมาณ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

4) เจตคติต่อวิชาชีพครู (ATITUDE) หมายถึง คະแนนความคิดเห็นต่อวิชาชีพครูปฐมวัยของนักศึกษา วัดจากองค์ประกอบ 3 ด้านตามแนวคิดทฤษฎีของ Fishbein & Ajzen (Fishbein & Ajzen, 1975) เช่น ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู ความรู้สึกต่อวิชาชีพครู การปฏิบัติ

ตนตามแนวทางครูที่ดี เครื่องมือที่ใช้วัดมีลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราประมาณ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

5) พฤติกรรมการเรียน (LBEH) หมายถึง ความมุ่งมั่นต่อการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จไปตามลำดับ วัดจากพฤติกรรมการวางแผนการเรียน การใช้เวลาสำหรับศึกษาค้นคว้า การเข้าร่วมกิจกรรมที่หลักสูตรกำหนด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อการเรียนที่มีลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

6) ผลการเรียนปัจจุบัน (GPA) หมายถึง ผลการเรียนในทุกรายวิชาของนักศึกษาในภาคการศึกษาที่ผ่านมาโดยคำนวณจากผลรวมของผลคูณระหว่างระดับผลการเรียนกับจำนวนหน่วยกิตหารด้วยจำนวนหน่วยกิตในแต่ละวิชา

7) ความเป็นนักวิชาการของอาจารย์ผู้สอน (ATCHER) หมายถึง บุคลิกภาพด้านวิชาการของอาจารย์ผู้สอนโดยภาพรวมที่สอนในรายวิชาต่างๆในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พิจารณาจากตัวชี้วัดเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ การเป็นวิทยากรภายนอก วุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ การรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาต่อบุคลิกภาพด้านวิชาการของอาจารย์ผู้สอน มีลักษณะคำตอบเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

8) คุณภาพการสอนของอาจารย์ (QTCHEER) หมายถึง พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนในวิชาต่างๆของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย วัดโดยพิจารณาจากตัวชี้วัด เช่น การเตรียมการสอน พฤติกรรมการสอน การวัดและประเมินผล การใช้สื่อการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ มีลักษณะคำตอบเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

9) คุณลักษณะความเป็นครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 (SK21st) หมายถึง คุณสมบัติของนักศึกษาในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตในปัจจุบัน โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดเกี่ยวกับความรู้ ความรู้สึกรู้สีก และทักษะ 10 ด้านของนักศึกษา ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรม ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด

วิเคราะห์และตัวเลข ทักษะการมีส่วนร่วม ทักษะชีวิต ทักษะทางเทคโนโลยี การมีความคิดสร้างสรรค์ และการมีภาวะผู้นำ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินตนเองต่อคุณลักษณะความเป็นครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ที่มีลักษณะคำตอบเป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เครื่องมือที่ใช้ได้ปรับปรุงพัฒนาจากการศึกษา เรื่อง การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัยสำหรับศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต โดยสุทธิพรธณ อีรพงศ์ และคณะ (2556)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ประโยชน์เชิงนโยบาย

- 1) คณะครุศาสตร์นำความรู้ที่ได้ไปกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูปฐมวัยของนักศึกษา
- 2) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้ทราบปัจจัยเชิงสาเหตุด้านต่างๆในการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูปฐมวัยของนักศึกษาได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้เรียน และปัจจัยด้านลักษณะอาจารย์ผู้สอน

1.6.2 ประโยชน์เชิงปฏิบัติ

- 1) คณาจารย์ผู้สอนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปออกแบบการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนานักศึกษาครูในหลักสูตร โดยเฉพาะการพัฒนาคุณลักษณะนักศึกษาครูในยุคศตวรรษที่ 21
- 2) การคัดเลือกผู้ที่เข้ามาเรียนในสาขาวิชาชีพครูในอนาคตอาจมุ่งเน้นผู้ที่มีคุณสมบัติด้านความเป็นครูมากกว่าความสามารถทางวิชาการ เช่น คัดเลือกผู้ที่มีคะแนนสอบวิชาเจตคติต่อวิชาชีพครูสูงไว้ในลำดับต้น